

בשדות צידון '82

הודאה בעליגנות הבריטית. הטייס עמד על שלו בעקשנות שקטה. הוא לא הגיח למראיין לזלזול בטייסי האוייב. לבי יצא אל הטייס הזה. בתום הכתבה הוסיף הקריין, בסוף יבש, כי הטייס נהרג יום אחרי הראיון.

הבנתי לנפשו. (אני נזכר בסיפור שנספח בימי מלחמת העולם השנייה. בימי הקרב האווירי על בריטניה הכינה מחלקת ההסברה הממשלתית כרוז, שנעדה להרים את המוראל. הוסיף בה תצלום של המסוס הגרמני 88, ותחתיו הטיסמה: "מי פוחד מפניו?" כשנתלתה כרוז זה באחד הבסיסים של חיל-האוויר המלכותי, שעמד או במאמץ על-אנושי, רשמה עליה יד אלמונית שתי מילים קצרות: "חתום כאן!" כל טייסי הבסיס חתמו.)

במלחמת 1948 לא היתה אף תופעה אחת שהרגיזה אותי יותר, בבואי הביתה לחופשה קצרה, מאשר הסוג הזה של "פטריוטיזם" מילולי, האפייני לגיבורים בעורף. האוייב? תה-תה-תה. הוא לא שווה כלום. האוייב הוא סמרטוט. אנחנו דופקים אותו כמו כלום.

לא פעם מצאתי את עצמי לחום בלהט על טיבו של החייל המצרי, וידידי בחטיבת הראל לחמו באותו להט על טיב החייל הירדני.

אין עלכון גדול יותר לחייל קרבי מאשר להגיד שהאוייב שלו הוא סמרטוט. אם האוייב שלך הוא סמרטוט, מלה אהה? במי לחמת. נגד מי חירפת את נפשך? במלחמה עם מי נהרגו ונפצעו חבריך? במלחמה בסמרטוטים, שברחו על נפשם בהישמע היריה הראשונה?

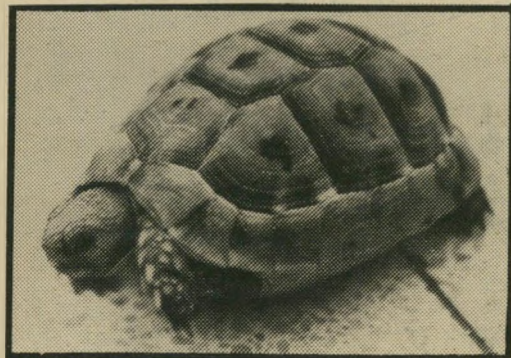
מלחמה זו היתה ב"מחבלים". הם לחמו על הבופור. הם לחמו יום אחרי יום בצידון. במשך חמישה ימים של קרב, גם לאחר מכן. הם אילצו את צה"ל לכבוש את ראשיתה שלוש פעמים, בשלושה ימים רצופים. מיטב חיילי צה"ל נהרגו ונפצעו בקרבות אלה, אף שנהגו מערי-פות כמותית וחומרית כבירה. שאין לה שיעור. בעשרות שוחות עם חיילים קרביים לא שמעתי אף מילה אחת של זילזול באוייב זה.

אין זה מקובל לדבר על "גבורה" של אוייב, כי מילה זו שמורה תמיד לכוחותינו. תחת זאת הומצאה מילה צופן, שבאה לבטא את אותו הדבר: "עיקש". המחבלים גילו התנגדות עיקשת, ונהרגו עד האיש האחרון בבופור. המחבלים לחמו בצורה עיקשת בצידון, וכך גם הסוריים. חייל קרבי אמיתי אינו שונא את האוייב, זאינו בז לו. הוא רואה בו לחם כמהו — וכך אמר קצין צעיר, אלמוני, שנשאל על כך ביום השני של הלחימה בקול ישראל. אהבתי אותו.

אם אתם רוצים לדעת אם מישהו היה חייל קרבי או לא, הציגו לו את השאלה הזאת: "מה אתה חושב על האוייב?"

השבוי

יש לי בבית שבוי קטן. ענת הצלמת גילתה אותו באחת הפשיטות שלה בוירת-הקרב בלבנון. הוא עמד, בודד ומיותר, ליד ציר-התנועה, והסתכל משתאה ביצורים המגושמים המשוריינים שעברו בכביש. הטנקים של צה"ל. ענת הכניסה אותו למכונית הלבנה הקטנה, שבה נסעה בין מפלצות-הפלדה, ובלילה הביאה אותו למערכת. יצור קטן, כרדד, נפחד, אסופי של המלחמה. מה יכולתי לעשות? הרמתי אותו הבאתי אותו הביתה. ברגע שנכנסנו לבית, הוא מיהר לאחת הפינות הסתיר

שלוש גלילי

את ראשו ליד הקירות. הוא לא זז במשך כמה שעות. שימתי לידו סלט של עגבניות חסה, והוא לא אכל. החלטתי שזה היה אכזרי לקרוע אותו מנוף מלדתו. אולי מתכה לו מישהו? הורים דואגים? אחים ואחיות? אך איני יכול להחזירו לשם. כי אלוף-פיקוד-הצפון אסר בהחלט על אזרחים לעבור את גבול הלבנון, ומי אני שאפר צו על אלוף עטור-התילה?

בינתיים השבוי נשאר בבית. קראנו לו שלום גלילי, על שם המיביצע — ובקיצור שלום אי, ככינוי-הידיה. שלומי. עכשיו מסתובב שלומי בין תרגילים. אם כי בחזירות רבה. הוא אוכל קצת. איני יודע אם הוא חולם על מולדתו המיסכנה, על ריחותיה וצמחיה. לרגע הוא נראה עצוב מאד. כעבור דקה הוא נראה די פעיל ועליו. כרגע הוא משחק בלהיות טנק. אבל הוא רק צב.

במעיים טיפטיטה, אך לא יותר מדי — אלה החיים! זהו המלחמה! כן, זהו המלחמה. איולת היא להתעלם מכן. האדם הוא חיה לוחמת. וכל עוד הוא כזה, המלחמה תחיה. ההרג ימשך. ההרס ימשך.

כל מיני

חזות המלחמה מולידה גם את אחוות המלחמה. והאחוה היא חלק מן החדוה. כאשר כל הויתרונות יהיו, זהו הויתרון שישאר, שיחמם את הלב: האחוה הגדולה של החיות. בחזית הכל אותבים את הכל. אתה יכול ליהרג בעוד רגע, או שחברך יכול ליהרג. הוא יהיה זקוק לך, ואתה תהיה זקוק לו. כל ישראל חברים.

אתה יושב בטנק אחד, פלוני הוא ימני, אלמוני שמאלי. המפקד הוא מפא"יניק, התותחן בגניסט. אז מה? רחח זו של אחווה נושבת לקראתך בוירת הקרב. אתה חש בה, כמו ברוח הקלילה הנושבת מן הים. מאירים לך פנים, שמחים לפגוש במישהו שמכירים (מהטלוויזיה, אני משער). אתה אורח יחיד בשטח, ודועתיך מוכרת. מתלוצצים עליהן (גו. מה אתה אומר עכשיו על אש"ף. ה"ה?). או מסתייגים מהן בעדינות (תראה, אני שייך לתחיה, אבל מה זה חשוב כרגע...?) ופה ושם גם תומכים בהן (צעיר בעל-זקן לוקח אותי הצידה ואומר: "שמע, זה נורא, כל העניין הזה!") אך כל זה נראה, ברגע זה, בלתי-חשוב. בעולם של פגזים, אין פינקסי-מיפלגות.

אך די להדרים בכמה עשרות קילומטרים, כדי להיכנס לעולם אחר לגמרי. פיתאום הכל משתנה — הנוף האנושי, הרוח, הסיגנון, אפילו השפה. עכרת מן הצבא הקרבי אל הצבא הערפי. מן החיילים הקרביים אל הג'ונקיס.

במרחק של כמה מאות מטרים נוחתים הפגזים, בזה אחר זה. עשן שחור מיתמר מעל לפתחים של צידון. מפעם לפעם נשמע טירטור של מקלעים ורובים. במרחק של כמה מאות מטרים מכאן נהרגים ברגע זה בני-אדם, נהרסים בתים, נזרע שכול וחורבן. המלחמה היא גיהנום. הכל יודעים זאת. הכל אומרים זאת. אין אדם המוכן להודות — ולוא גם לעצמו — שהוא אוהב מלחמה.

אך אילו שנאו בני-אדם את המלחמה — האם לא היה חם סדרה-מלחמת מזמן?

פנים קרביה

האמת היא שיחם האדם למלחמה מורכב הרבה יותר. בצורה מודעת הוא שונא את המלחמה. את ההרג וההרס. אפילו כשזוהי — יחסית — מלחמה דה-לוקס, כמו המלחמה הזאת.

אבל אי-שם בנבכי נישמתו האדם אוהב את המלחמה. יש חדוות-המלחמה. יש חדוות-הקרב. היא שייכת לעולם הרגשות העמוקים ביותר שבלב האדם, רגשות שגם הוא עצמו אינו מודע להם.

כל חייל קרבי יודע זאת. אני מרגיש בה כאן, בדרך-המלך לצידון. אני רואה אותה על פני החיילי. אנשי-החובה הצעירים ואנשי-המילואים הוותיקים. בולדות, בטאנקים, בג'יפים, בנחתות, בכל הרכב המגוון של צבא אולטרא-מודרני, המתגלגל כאן צפונה, בריכוז מהמם של עוצמת פלדה ואש. יש דאגה. יש פחד. יש חדוה. הרבה, הרבה חדוה. איך להסביר את החדוה הזאת, הראשונה כל-כך, מה מקורה?

יש כאן הרבה יובלים ריגשיים, המזינים את הנחל הזה. וכל עוד יהיו, תהינה מלחמות עלי-אדמות. ישנה ההרגשה הפשוטה: אני דרוש! אני חשוב! בשאר ימות-השנה אני אורח קטן, פקיד-ביטוח, רוכל בשוק, גובה-מס, פרעל-מתכת. עכשיו אני חשוב. המולדת זקוקה לי. במילוי נכון של תפקידי תלויים חיי החברים שלי, תלויים חיי המדינה שלי. זוהי הרגשה נהדרת, בייחוד בעולם המודרני, ההופך את האורח למיספר במחשב, קורבן כוחות אוניברסיטת. אח — להיות דרוש! להיות חשוב!

ויש הרגשה-העוצמה. די לחזות בטנק מרכבה, היוצא מתוך ענן סמיך של אבק, כמו מפלצת פרה-היסטורית — כלי אדיר של עוצמה, של הרג והרס. פאר היצירה האנושית, היכול לדרוס בתים ומכוניות ובני-אדם ועמודי-חשמל אף מבלי להרגיש בכך. להיות שייך לכלי הזה, ולהיות שייך לצבא של כלים אלה, להיות אבר מאבריו, לדעת שאתה יכול להרוג בלחיצה על הדק — וזהו הרגשה כבירה. שאין אדם זוכה בה בשאר ימות השנה.

אתמל ליד דלפק של בנק, היום ליד תחת של טנק. הפחד. יש אנשים שהפחד הורג אותם, ולהם אין חדוה ואין תקנה. הם נעלמים מנוף המלחמה הרבה זמן לפני שהמלחמה מתחילה. אבל אנשים רגילים, החשים נפחד, המרגישים את המרעקה המוחה הזאת אי-שם באיזור הקיבה, היוצאים לקרב. המוצאים את עצמם באש, מסתערים ויורים, החשים לפתע כי הפחד נעלם, שהם התגברו עליו, שהם יכלו לו — איזו הרגשה נהדרת של השתחררות, של חופש! זהו הסוד המאחד את כל החיילים הקרביים. הם מסתרי לים איש בעיני רעהו, והם מבחינים בניצוץ הזה, הם יודעים, מבלי לדבר על כך.

ההשתחררות מן השיגרה הממיתה של יום-יום, מן האשה והילדים. מן הבוס הצרות ומסדה-הכנסה, מכל מאה" ואחת הטיירות של חיים אפורים! אם אתה בן 30, או 40, וכבר חשבו שהחיים נגמרו, בעצם, שכל חלומותי נעוריי נמוגו ונגזזו, ולא הותירו אחריהם אלא כניעה לשיגרה חסרת-תוחלת — הגה אתה שוב צעיר, שוב גבר, שוב גיבור, שוב דרוש, שוב חשוב!

ואתה לפתע יותר נחמד, וכולם יותר נחמדים, ואתה חש שאתה שייך לעם נהדר, המתגלה במלחמה במיטבו. והשמש זורחת ושופעת חום נעים, והים הכחול משך שק ליד הכביש, ורוח קרירה נושבת, והפגזים עפים מעל לראש ונוחתים בעיר שלפניך, ובעוד כמה דקות עשרה כלים יפוצו קדימה בציר שאינו מסהר עדיין לגמרי, שיש בו סכנה כלשהי אך לא יותר מדי — והפחד מכרסם

מאתם המוכנים למות בכל רגע לאותם שאינם מתכוונים למות כלל וכלל. גם כאן יש המון אנשים נחמדים. שמחים לראות אותך, תמהים קצת על האורח הבא במכונית אורחת דווקא מכיוון החזית, ועוד בלוויית שתי חתיכות (הכתבת והצלמת), מחייכים, מתלוצצים.

אך הרוח היא אחרת. ויש כאן ריכוז רציני מאוד של פטריוטים, כאלה שרוצים לדפק את הגבלות ולקבור את הבני-יונות וגם מתרגזים לראות כאן מישהו שהוא בוגד והיורד של הבן-יונות, שישתלק מכאן, הבן-זונה הזה.

מה אפשר לעשות, זהו החוק בכל המלחמות, חוק שהונצח ביצירות של כל העמים שכתבו על המלחמות: הפטריוטים במרכאות גדל עם המרחק מן החזית. וה"פטריוטים" הגדולים ביותר של מדינת ישראל יושבים בימיה-קרבות במוצב דיונוג' ובחזית שכונת-התיקוחה.

מי פוחד מהמחבלים?

כמה ימים לפני מלחמת-הלבנון ראיתי בטלוויזיה ראיון עם טייס-קרב בריטי על סיפון אחת מאוניות-המלחמה, מול איי-פוקלנד.

המראיין היה פטריוט גדול, כמו רוב העיתונאים במלחמה. הוא בו לארגוניטיים, הוא רצה להוציא מפי הטייס כמה מילים של זילזול בטייסיים של האוייב. הוא לא הצליח.

הטייס, בחור כבן 30, אמר בקולו השקט מילים ישות על טייסי האוייב. נכון, הטייסיים הבריטיים גוברים עליהם. אבל את זה מעיד כלל על איכות יותר גבהה. צריכים לקחת בחשבון שטייסי האוייב פועלים הרחק מבסיסהם, שהם מגיעים לזירה בלי דלק המספיק ללחימה ממושכת, בעוד שהבריטיים קרובים לאינתיים. יש להם הגנה של מ"ס"ם וכ"ו וכ"ו. הניתונאי התעקש. הוא רצה כמעט בכוח לסחוט